

ΠΡΑΚΤΙΚΑ Κ' ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ

ΑΛΛΑΓΕΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΩΝ
ΡΗΘΕΙΣ ΚΑΙ ΝΕΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΣΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ
ΑΠΟ ΤΟ 1797 ΕΩΣ ΤΟ 1815

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΥ ΛΕΥΚΑΔΑΣ
Γιορτές Λόγου και Τέχνης
Λευκάδα 31 Ιουλίου – 1 Αυγούστου 2015

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΛΕΥΚΑΔΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΑΘΗΝΑ 2016

ΧΡΙΣΤΙΝΑ Ε. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ

ΕΠΤΑΝΗΣΑ ΚΑΙ ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ

Στις 8 Φεβρουαρίου 1951 ο Εμμανουήλ Πρωτοφάλτης, διευθυντής των Γενικών Αρχείων του Κράτους, έγγραφε μεταξύ άλλων και στον Γεώργιο Παρίση, διευθυντή του Αρχαιοφυλακείου Λευκάδας:

Ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ σᾶς παρακαλέσωμεν, ὅπως γνωρίσητε ἡμῖν τὸ ταχύτερον ποῖα ἔγγραφα φυλάσσονται ἐν τῷ καθ' ὑμᾶς Ἀρχαιοφυλακείῳ ἀφορῶντα εἰς τὰς σχέσεις τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων μετὰ τῆς Ἰονίου Πολιτείας ἀπὸ τοῦ 1797-1815.¹

Ἦταν ἡ εποχὴ που ὁ Πρωτοφάλτης συγκέντρωνε υλικὸ προκειμένου να συγγράφει τὸ βιβλίο του γιὰ τὸν Ἰγνάτιο, μητροπολίτη Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης, καὶ αργότερα Ουγγροβλαχίας.² Στὴν ἀπάντησιν που ὁ Γεώργιος Παρίσης ἀπέστειλε στὸν προϊστάμενό του, δεκαπέντε ἡμέρες αργότερα, περιορίστηκε στὴν ἀναφορὰ δύο μόνο φακέλων, ὅπου περιέχονταν 87 ἔγγραφα.³ Ἐπρόκειτο γιὰ τοὺς φακέλους που εἶχε δημιουργήσει ὁ ἀρχαιοφύλακας τοῦ Ἰονίου Κράτους Angelo Benvenuti: ὁ πρῶτος εἶχε θέμα «Δράσις τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου ἐν Λευκάδι ἔτος 1807»⁴ καὶ ὁ δεύτερος «Κτήματα Λευ-

1. Γ.Α.Κ. – Αρχεῖα Νομοῦ Λευκάδος, *Ελληνικὸ κράτος, Διοίκηση, Αρχεῖο Αρχεῖου*, φάκ. ἔτους 1951.

2. Καρποὶ τῆς ἐρευνας αὐτῆς υπῆρξαν τὰ ἀκόλουθα δύο πονήματα: Εμμανουήλ Πρωτοφάλτης, *Ἰγνάτιος μητροπολίτης Ουγγροβλαχίας (1766-1828)*, Ἀκαδημία Αθηνῶν, Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, τ. Δ', τχ. 1, Αθήνα 1959 [στο ἐξῆς Πρωτοφάλτης, *Ἰγνάτιος*] καὶ ὁ ἴδιος, *Ἰγνάτιος Ουγγροβλαχίας*, Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν Ὠφελίμων Βιβλίων, Αθήνα 1961.

3. Γ.Α.Κ. – Αρχεῖα Νομοῦ Λευκάδος, *Ελληνικὸ κράτος, Διοίκηση, Αρχεῖο Αρχεῖου*, φάκ. ἔτους 1951, ἔγγραφο με ἡμερομηνία 23 Φεβρουαρίου 1951. Στις 24 Ἰανουαρίου 1959 ὁ Πρωτοφάλτης ἐπανήλθε ζητώντας ἀπὸ τὸν Παρίση πληροφορίες σχετικὰ με τὰ γεγονότα στὸν Μαγεμένον το 1807· βλ. Γ.Α.Κ. – Αρχεῖα Νομοῦ Λευκάδος, *Ελληνικὸ κράτος, Διοίκηση, Αρχεῖο Αρχεῖου*, φάκ. ἔτους 1959.

4. Γ.Α.Κ. – Αρχεῖα Νομοῦ Λευκάδος, *Αρχαιοθήκη Αρχαιοφυλακείου*, Α. Ἱστορικά, φάκ. 7.

καδίων εν Πρεβέζη και Βονίτση καταληφθέντα παρά του Αλή Πασά».⁵ Παρά το γεγονός ότι το Αρχαιοφυλακείο Λευκάδας ήταν «τακτοποιημένο» την εποχή εκείνη, ο Παρίσης δεν προέβη σε διεξοδική έρευνα του αρχειακού υλικού. Σήμερα, και αφού το Αρχείο της Λευκάδας έχει ταξινομηθεί και καταλογογραφηθεί για την περίοδο 1684-1930,⁶ το υλικό που εντοπίστηκε και αφορά στον Αλή πασά, έχει πολλαπλασιαστεί. Έχοντας την τύχη να μετέχω της ομάδας που ταξινόμησε το αρχειακό υλικό της Λευκάδας, συνέλεξα τα αληπασιαδικά και έχω αρχίσει ήδη να τα επεξεργάζομαι. Το υλικό αυτό, σε συνδυασμό με έγγραφα προερχόμενα από τα βενετικά αρχεία αλλά και το Αρχείο της Κέρκυρας, θα αποτελέσουν τον κορμό για τη σύνταξη μονογραφίας με θέμα «Ο Αλή πασάς και η Δυτική Ελλάδα, 1788-1822».

Ο Αλή Τεπελενλής γεννήθηκε στα μέσα του 18ου αιώνα. Ύστερα από μια έντονα πολεμική δράση, το 1784 εντάσσεται στην υπηρεσία της Υψηλής Πύλης⁷ και το 1788 ανέρχεται στο αξίωμα του πασά των Ιωαννίνων. Ο ευφυής ηγέτης, ο λέων των Ιωαννίνων,⁸ από την πρώτη στιγμή οραματίζεται τη δημιουργία ενός ισχυρού πασαλικίου, το οποίο θα μεταμορφωνόταν σταδιακά σε ένα κράτος που θα εκτεινόταν σε όλα τα Βαλκάνια και, γιατί όχι, θα υποσκελίζε ακόμα και αυτή την Οθωμανική αυτοκρατορία.⁹ Το πρώτο εμπόδιο στα επεκτατικά του σχέδια προς τα παράλια του Ιονίου πελάγους ήταν οι Σουλιώτες.¹⁰ Όπως θα δούμε και στη συνέχεια, κομβικό

5. Γ.Α.Κ. – Αρχεία Νομού Λευκάδος, *Αρχειοθήκη Αρχαιοφυλακείου*, Α. Ιστορικά, φάκ. 31.

6. Το ευρετήριο του αρχειακού υλικού της περιόδου 1684-1864 έχει αναρτηθεί στο site του Αρχείου της Λευκάδας (<http://gak.lef.sch.gr>).

7. Για τα πρώτα χρόνια της δράσης του Αλή βλ. Διονύσιος Σκιώτης, «Από ληστής πασάς. Πρώτα βήματα στην άνοδο του Αλή πασά των Γιαννίνων (1750-1784)», *Θησαυρισμάτα* 6 (1969), σ. 256-290.

8. William Miller, *The Ottoman Empire and its Successors, 1801-1927*, London 1966, σ. 19.

9. Στέφανος Παπαγεωργίου, «Το κράτος του Αλή πασά των Ιωαννίνων. Μία λειτουργική περίπτωση ενίσχυσης της κεντρικής εξουσίας και αποδυνάμωσης των περιφερειακών δυνάμεων», *Ιταλοελληνικά Rivista di cultura greco-moderna* 4 (1991-1993), σ. 115-127· Αρχείο Αλή πασά Γενναδείου Βιβλιοθήκης, έκδοση – σχολιασμός – ευρετήριο Βασίλης Παναγιωτόπουλος, με τη συνεργασία των Δημήτρη Δημητρόπουλου, Παναγιώτη Μιχαηλάρη, τ. Δ', Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, Αθήνα 2007, σ. 20-25.

10. Χριστόφορος Περραιβός, *Ιστορία του Σουλίου και Πάργας*, τ. Α', *Ιστορία του Σουλίου*, Τύποις Φ. Καραμπίνη και Κ. Βάφα, Αθήνα 1857· Luigi Ciampolini, *Οι πόλεμοι των Σουλιωτών κατά του Αλή πασά*, μτφρ. Σ. και Ι. Σπηλιόπουλος, τυπογραφείο «Ο Κοραής» Ι. Ναχαμούλης, Κέρκυρα 1882· Σπύρος Μελάς, *Το λιοντάρι της Ηπείρου. Αλή πασάς και Σούλι*, εκδ. Μπίρης, Αθήνα 1969, σ. 44-58, 110-120, 142-183 [στο εξής Μελάς,

ρόλο στις σχέσεις του Αλή με τα νησιά του Ιονίου θα παίξουν τα έννομα και έκνομα στρατιωτικά σώματα που δραστηριοποιούνταν στη Δυτική Ελλάδα. Ήδη από τον πρώτο χρόνο της ανάρρησής του στο αξίωμα του πασά, άρχισε να ερωτοτροπεί με τις Μεγάλες Δυνάμεις, και κυρίως με τη Ρωσία, παρά το γεγονός ότι η Οθωμανική αυτοκρατορία βρισκόταν σε πόλεμο με τους Ρώσους ήδη από το 1777.¹¹ Δίαυλος επικοινωνίας του με την τσαρίνα Αικατερίνη ήταν ο Λυμπέριος Μπενάκης, ρώσος πρόξενος στη βενετοκρατούμενη ακόμα Κέρκυρα.¹²

Ο Αλή προσπαθούσε να εντυπωσιάσει τους ευρωπαϊούς ηγεμόνες, να σαγηνεύσει τους περιηγητές και να προσεταιριστεί τους ορθόδοξους πληθυσμούς που κατοικούσαν στην επικράτειά του. Από την αίθουσα ακροάσεων στο σεράι του¹³ άρχισαν να περνούν, και στο διάβα του χρόνου θα

Το λιοντάρι της Ηπείρου]. Μελετώντας κανείς έγγραφα από το «αρχείο Αλή πασά», που σήμερα απόκειται στη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη, μπορεί να παρακολουθήσει όλη τη διαδικασία της πολιορκίας, τη σταδιακή αποδυνάμωση των πολεμιστών και την οριστική πτώση του Σουλίου στα χέρια του πασά· βλ. *Αρχείο Αλή πασά Γενναδείου Βιβλιοθήκης*, ό.π., τ. Α', 1747-1808, Αθήνα 2007, σ. 24-29, 78-85, 112-13, 116-118, 129-131, 155-157, 213-216, 218-219, 238-240, 266-275, 279-283, 323, 339-347, 351-354, 362-374.

11. Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος, *Η αναγέννηση του ελληνικού γένους. Πορεία προς την ελευθερία (1669-1812). Οικονομική και πνευματική άνοδος των Ελλήνων. Απελευθερωτικά κινήματα – Εθνική εγρήγορση*, Νέα Ελληνική Ιστορία 4, εκδ. Α. Σταμούλης, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 565 [στο εξής Βακαλόπουλος, *Η αναγέννηση του ελληνικού γένους*].

12. Αθανάσιος Χ. Τσίτσας, *Το ρωσικό προξενείο της Βενετίας και η Κέρκυρα (1800-1802)*, Κέρκυρα 2001, *passim*· *Η Ρωσία και τα πασαλίκια Αλβανίας και Ηπείρου 1759-1831. Έγγραφα ρωσικών αρχείων*, έκδοση – επιμέλεια Γρηγόρης Λ. Αρς, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών 94 – Ινστιτούτο Σλαβικών Σπουδών / Ρωσική Ακαδημία Επιστημών, Αθήνα 2007, σ. 21-23, 27-28 [στο εξής *Η Ρωσία και τα πασαλίκια*]. Χριστίνα Ε. Παπακώστα, «Οι ρώσοι πρόξενοι στη βενετική επικράτεια τον 18ο αιώνα», *Πρακτικά Α' Διεθνούς Συνεδρίου, Ρωσία και Μεσόγειος (Αθήνα, 19-22 Μαΐου 2005)*, επιμ. Όλγα Κατσιαρδή-Hering, Αθηνά Κόλια-Δερμιτζάκη, Κατερίνα Γαρδίκια, συνεργ. Μικέλα Σκούτζου, τ. Β', εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2011, σ. 430, 436-437, όπου και βιβλιογραφία.

13. Μελάς, *Το λιοντάρι της Ηπείρου*, σ. 206-210. Όλοι οι περιηγητές εντυπωσιασμένοι περιγράφουν την αίθουσα αυτή. Ο λόρδος Βύρων σε επιστολή που έστειλε στη μητέρα του στις 12 Νοεμβρίου 1809 από την Πρέβεζα, περιγράφει το τεράστιο δωμάτιο με τα μάρμαρα, το σιντριβάνι στη μέση και τα άλικα υφάσματα. Στην ίδια επιστολή ο Βύρων αναφέρει ότι άνθρωποι της εποχής του χαρακτήριζαν τον Αλή ως «μουσουλμάνο Βοναπάρτη». Βλ. Lord Byron, *Selected Letters and Journals in one Volume*, ed. by Leslie A. Marchand, Belknap Press, London 1982, σ. 29-34. Οι περισσότεροι μελετητές απέδιδαν τον όρο «μουσουλμάνος Βοναπάρτης» στον ίδιο τον Βύρωνα· βλ. παραδείγματα χάριν

περνούσαν, οι αντιπρόσωποι όλων των μεγάλων ευρωπαϊκών κρατών της εποχής του και εκεί θα γράφονταν σημαντικές σελίδες της βαλκανικής και της ευρωπαϊκής ιστορίας.¹⁴

Ο βενετός γενικός προβλεπτής της θάλασσας το 1794 είχε ήδη αντιληφθεί την επικινδυνότητα τους ανδρός και επιστούσε την προσοχή στην κεντρική βενετική διοίκηση σχετικά με τις βλέψεις του πασά στον χώρο του Ιονίου,¹⁵ μετά την κατάληψη επίκαιρων θέσεων στην περιοχή της σημερινής Αλβανίας και των μικρών νήσων του Αμβρακικού.¹⁶ Ο πασάς διακαώς επιθυμούσε διέξοδο προς τη θάλασσα, καθώς η δημιουργία στόλου θα εξυπηρετούσε τις βλέψεις του και θα πολλαπλασίαζε την πολεμική του δύναμη.¹⁷ Έστρεψε το βλέμμα του στην Πάργα, λιμάνι κοντινό στα Γιάννενα αλλά και καταφύγιο των Σουλιωτών. Δεν τα κατάφερε όσο η πόλη

Harold Spender, *Byron and Greece*, Hazel, Watson and Viney, London 1924, σ. 24. Για την αλληλογραφία του Βύρωνα από την Πρέβεζα με τη μητέρα του βλ. Νίκος Δ. Καράμπελας, «Ο Άγγλος αριστοκράτης John C. Hobhouse στην Πρέβεζα», *Πρεβεζάνικα Χρονικά* 39-40 (2003), σ. 66 [στο εξής Καράμπελας, «Ο Άγγλος αριστοκράτης John C. Hobhouse»]. Γενικά για την επιστολογραφία του Βύρωνα ενόσω βρισκόταν στην Ελλάδα, βλ. Λόρδου Μπάυρον *Επιστολές από την Ελλάδα 1809-1811 & 1823-1824*, μτφρ. Δημοσθένης Κούροβικ, εκδ. Ιδεόγραμμα, Αθήνα 1996. Οι περιηγητές περιέγραφαν και τα άλλα παλάτια που είχε κατασκευάσει ο Αλή, όπως αυτό στην Πρέβεζα (Παλαιοσάραγα)· βλ. παραδειγματικά Νίκος Δ. Καράμπελας, «Ο Δανός αρχαιολόγος Peter O. Brøndsted στην Πρέβεζα», *Πρεβεζάνικα Χρονικά* 37-38 (2001), σ. 6-7, 16 [στο εξής Καράμπελας, «Ο Δανός αρχαιολόγος»].

14. Βακαλόπουλος, *Η αναγέννηση του ελληνικού γένους*, σ. 574

15. Στο ίδιο, σ. 577-578. Ο προβλεπτής είχε πληροφορηθεί ότι ήδη από το 1791 ο πασάς είχε προσεγγίσει τη Ρωσία αναζητώντας συμμάχους· βλ. Γκρίγκορι Λ. Αρς, *Η Αλβανία και η Ήπειρος στα τέλη του ΙΗ' και στις αρχές του ΙΘ' αιώνα. Τα δυτικοβαλκανικά πασαλίκια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας*, επιμ. Βασίλης Παναγιωτόπουλος, μτφρ. Αντωνία Δάλλα, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1994, σ. 162-167, 172-173 [στο εξής Αρς, *Η Αλβανία και η Ήπειρος*]· Sabri Godo, *Ali pascià di Tepelena*, μτφρ. Eugenio Scalabrino, εκδ. Argo, Lecce 1997, σ. 83-85 [στο εξής Godo, *Ali pascià*]· *Η Ρωσία και τα πασαλίκια*, σ. 105-114.

16. Χριστίνα Ε. Παπακώστα, *Το αρχείο των βενετών προβλεπτών της Πρέβεζας. Διοίκηση και οργάνωση της πόλης τον 18ο αιώνα*, Περιφέρεια Ηπείρου – Περιφερειακή Ενότητα Πρέβεζας, Πρέβεζα 2014, σ. 127-128 (<http://www.preveza.gr/images/to-arxaioton-pronvlepton-tis-prevezas.pdf>), όπου και συγκεντρωμένη βιβλιογραφία για το θέμα. Τέσσερα χρόνια αργότερα έστρεψε το βλέμμα του στη Λευκάδα, αλλά η παρουσία του ρωσοτουρκικού στόλου στο Ιόνιο το 1798 ανέτρεψε τις όποιες σχέψεις του πασά· βλ. Πρωτοφάλης, *Ιγνάτιος*, σ. 55.

17. E. Rodocanachi, *Bonaparte et les îles ioniennes, 1797-1816*, Paris 1899, *passim*, κυρίως σ. 33.

βρισκόταν υπό τη σκέπη των Βενετών.¹⁸ Το κράτος, όμως, της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας του Αγίου Μάρκου ψυχορραγούσε και στις 12 Μαΐου 1797 άφησε την τελευταία του πνοή με την είσοδο των γαλλικών στρατευμάτων του Ναπολέοντα στη Βενετία και το φύτεμα του δέντρου της ελευθερίας.¹⁹ Μια μεγάλη περίοδος σταθερότητας τελείωνε για τα νησιά του Ιονίου και ξεκινούσε μια δίνη γεγονότων, ιδεολογιών και αναζητήσεων.²⁰

Οι Δημοκρατικοί Γάλλοι του Βοναπάρτη, που όδευαν νότια της Αδριατικής,²¹ είχαν φροντίσει να προσεγγίσουν τον Αλή κολακεύοντας τη ματαιοδοξία του, προσφέροντάς του δώρα και κυρίως βοήθεια στις επεκτατικές του βλέψεις. Ο Τεπελενλής, ο μουσουλμάνος Βοναπάρτης, ήδη από τις αρχές του καλοκαιριού του 1797 φρόντισε να έρθει σε επαφή με τον ίδιο τον Ναπολέοντα,²² αφού οι δυο τους είχαν ένα κοινό όραμα: να διαμελί-

18. Το 1798 ο Αλή έστρεψε και πάλι το βλέμμα του στην Πάργα, χωρίς κανένα αποτέλεσμα και αυτή τη φορά: Εμμανουήλ Πρωτοφάλης, «Συμβολή εις την ιστορίαν Πρεβέζης και Πάργας (1798-1802)», *Δελτίον της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος* 11 (1956), σ. 59-71.

19. Γενικά για την υποστολή της σημαίας της Γαληνοτάτης και το φύτεμα του δέντρου της ελευθερίας στις πρώην βενετικές κτήσεις βλ. Massimo Tomasutti, *Perasto 1797. Luogo di storia, luogo di memoria*, Il Poligrafo, Padova 2007· ο ίδιος, «Il “leone straniero” nello Stato da Mar. Zara e Perasto 1797», *Nostalgia. Memoria e passaggi tra le sponde dell’Adriatico*, a cura di Rolf Petri, Roma 2009 [ανάτυπο]. Για την άφιξη των Γάλλων στα Επτάνησα βλ. Γεράσιμος Μαυρογιάννης, *Ιστορία των Ιονίων νήσων αρχομένη τω 1797 και λήγουσα τω 1815*, τ. Α΄, Τυπογραφείον «Παλιγγενεσία», Αθήνα 1889, σ. 63-102.

20. Γενικά για τους ανταγωνισμούς των ξένων δυνάμεων στον χώρο του Ιονίου βλ. Kathrine E. Fleming, *Αλή πασάς. Ο μουσουλμάνος Βοναπάρτης*, μτφρ. Βασίλης Κουρής, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 2000, σ. 115-187 [στο εξής Fleming, *Αλή πασάς*]. Για την τύχη των κτήσεων της Βενετίας μετά το 1797 και τις βλέψεις επ’ αυτών του Αλή βλ. Ευτυχία Κοσμάτου, «Η τύχη των βενετικών ηπειρωτικών κτήσεων», *Επτάνησος Πολιτεία (1800-1807): τα μείζονα ιστορικά ζητήματα. Πρακτικά διήμερης συνάντησης, Κέρκυρα, 18-19 Νοεμβρίου 2000*, επιμ. Αλίκη Νικηφόρου, Γ.Α.Κ. – Αρχαία Νομού Κέρκυρας, Κέρκυρα 2001, σ. 61-72.

21. Luca Pignataro, «La domonazione della Francia Repubblicana nelle Isole Ionie (1797-1799)», *Rivista di Studi Bizantini e Neellenici* 34 (1997), σ. 183-202.

22. Γενικά για τις σχέσεις του πασά με τους Γάλλους βλ. Δημήτρης Ανωγιάτης-Πελέ, *Έξι γαλλικά υπομνήματα για τα Επτάνησα και τον απέναντι ηπειρωτικό χώρο (1798-1809)*, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Κέρκυρα 1993. Ειδικότερα για τις σχέσεις του Αλή με τον Ναπολέοντα βλ. Θωμάς Παπακωσταντίνου, *Η πολιτική του Ναπολέοντα Βοναπάρτη προς τον Αλή πασά*, εκδ. Όλυμπος, Αθήνα 2006. Ο Αλή, για να κολακεύσει τον γάλλο στρατηγό, του απηύθυνε επιστολή με την οποία τον καλωσόριζε στο Ιόνιο. Η επιστολή, μάλιστα, αυτή δημοσιεύθηκε και στον τύπο της εποχής· βλ. F. C. H. L. Rouqueville, *Ιστορία της ελληνικής επανάστασης ήτοι η αναγέννησις της Ελλάδος*, μεταφρασθείσα

σουν την Οθωμανική αυτοκρατορία και να ιδρύνουν στα πρώην εδάφη της μεγάλες αυτοκρατορίες. Όσον αφορά στις βλέψεις τους στο Ιόνιο, φαίνεται να είχαν μοιράσει τα νησιά: ο Ναπολέων δήλωνε ότι επιθυμούσε διακαώς την Κέρκυρα, την Κεφαλονιά και τη Ζάκυνθο, ίσως και περισσότερο από ολόκληρη την Ιταλία.²³ Από την άλλη, ο Αλή επιθυμούσε τη Λευκάδα και την Ιθάκη, κατά κύριο λόγο, καθώς στα δύο αυτά νησιά έβρισκαν καταφύγιο οι μισητοί Σουλιώτες και άλλα έννομα και έκνομα στρατιωτικά σώματα από την Οθωμανική αυτοκρατορία.²⁴ Ήδη από τα χρόνια των Βενετών πολλοί κλεφταρματολοί έβρισκαν καταφύγιο στα κοντινά από τη Δυτική Ελλάδα Επτάνησα, όταν ανέκυπταν προβλήματα με τους τοπικούς οθωμανούς αξιωματούχους ή με την Πύλη. Με ορμητήριο τα νησιά αυτά δήωναν τακτικά την οθωμανική terra ferma.²⁵ Ο Αλή φοβούμενος για ανάλογες δραστηριότητες των Σουλιωτών, κατάφερε με τη βοήθεια των Γάλλων να ενδυναμωθεί και να απομακρύνει τον κίνδυνο.²⁶

Το 1798, και αφού οι Γάλλοι επιτρέπουν στον στολίσκο του Αλή να διέλθει από το στενό της Κέρκυρας, ο πασάς των Ιωαννίνων κατατροπώνει τους Χειμαριώτες, οι οποίοι τον οχλούσαν συστηματικά. Ο Ναπολέων, όμως, αποτυγχάνει στην εκστρατεία του στην Αίγυπτο και ο Αλή συνειδητοποιεί ότι θα πρέπει γρήγορα να αλλάξει στρατόπεδο, στρέφοντας και πάλι το

υπό Ξενοφώντος Δ. Ζύγουρα, τ. Α', Τυπογραφείον Αναστασίου Ν. Τρίμη, Αθήνα 1890, σ. 85.

23. Βακαλόπουλος, *Η αναγέννηση του ελληνικού γένους*, σ. 604-605.

24. Η Λευκάδα ήδη από τον 16ο αιώνα συγκέντρωνε στρατιωτικούς και μη παρανόμους αλλά και τυχοδιώκτες· βλ. Μαρίνος Σαρηγιάννης, «Οθωμανοί κουρσάροι στη Λευκάδα: Με αφορμή ένα χωρίο του Εβλιγιά Τσελεμπί», *Πρακτικά ΙΕ' Συμποσίου, Δρόμοι και παράδρομοι της τοπικής ιστορίας, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας, Γιαρτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 18-20 Αυγούστου 2010*, Αθήνα 2011, σ. 49-65· *Οθωμανικές πηγές για τη νεώτερη ιστορία της Λευκάδας*, επιμέλεια – εισαγωγή Ηλίας Κολοβός, μεταφράσεις Ηλίας Κολοβός, Μαρίνος Σαρηγιάννης, προλεγόμενα Σπύρος Ι. Ασδραχάς, *Περιφερειακή Ενότητα Λευκάδας – Δήμος Λευκάδας – Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών Ι.Τ.Ε.*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2013, σ. 32-37.

25. Γενικά για τη δράση τους στα Επτάνησα βλ. Κωνσταντίνος Ν. Ράδος, «Οι Σουλιώται και οι αρματολοί εν Επτανήσω», *Επετηρίς Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσός* 12 (1916), σ. 31-108· ειδικότερα για τη δράση τους στη Λευκάδα βλ. Νίκος Γ. Σβωρώνος, «Εγγραφα αναφερόμενα εις τους εν Λευκάδι κλέφτας και αρματολούς», *Επετηρίς Μεσαιωνικού Αρχείου Ακαδημίας Αθηνών* 1 (1939), σ. 105-123· Σπύρος Ι. Ασδραχάς, «Αρματολοί και κλέφτες στη Λευκάδα. 14 ανέκδοτες επιστολές», *Σπύρος Ι. Ασδραχάς, Πατριδογραφήματα*, προλεγόμενα Δημήτρης Χ. Σκλαβενίτης, Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Αθήνα 2003, σ. 101-128, 364-370.

26. Βακαλόπουλος, *Η αναγέννηση του ελληνικού γένους*, σ. 581 και 608.

βλέμμα του στο ξανθό γένος του βορρά αλλά και στην Πύλη.²⁷ Τον χειμώνα του 1798 «χάλασε» την Πρέβεζα, η οποία με τη συνθήκη του Campo Formio είχε περάσει στα χέρια των Γάλλων.²⁸ Οι σφαγές και οι λεηλασίες είχαν τέτοιο εύρος που η πόλη ερήμωσε. Πολλοί από εκείνους που γλύτωσαν, όπως η μητέρα του Οδυσσέα Ανδρούτσου και μέλη της οικογένειάς της (οικογένεια Τσαρλαμπά), βρήκαν καταφύγιο στη Λευκάδα.²⁹ Με τη σχεδόν αναίμακτη κατάληψη της Βόνιτσας ο Αλή μετέτρεψε τον Αμβρακικό κόλπο σε οθωμανική λίμνη³⁰ και στη συνέχεια κατέλαβε το Βουθρωτό και την Ηγουμενίτσα. Απέκτησε, λοιπόν, τα ερείσματα που επιθυμούσε στη θάλασσα. Ήταν καιρός να αρχίσει να σκέφτεται και το νησί που έστεκε κοντά στην είσοδο του Αμβρακικού: τη Λευκάδα. Λίγο πριν από τα γεγονότα αυτά, με εμφαντικό τρόπο ο ναύαρχος Ουσακώφ³¹ περιέγραφε τον

27. Στο ίδιο, σ. 609.

28. Ρόδη Σταμούλη, «Πολιτικές κινητοποιήσεις των Πρεβεζάνων μετά τον “χαλασμό” (1798-1801)», *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά* 6 (2000), σ. 305-398· Καράμπελας, «Ο Άγγλος αριστοκράτης John C. Hobhouse», σ. 85-87· Νίκος Δ. Καράμπελας, «Ο Άγγλος θεολόγος Thomas S. Hughes στην Πρέβεζα και Νικόπολη», *Πρεβεζάνικα Χρονικά* 41-42 (2005), σ. 107-114· Νίκος Δ. Καράμπελας, «Ο Άγγλος λοχαγός William Leake στην Πρέβεζα, τη Νικόπολη και το Άκτιο», *Πρεβεζάνικα Χρονικά* 43-44 (2007), σ. 225-227 [στο εξής Καράμπελας, «Ο Άγγλος λοχαγός»]· James S. Curlin, «Remember the Moment when Previsa Fell: The 1798 Battle of Nicopolis and Preveza», *Πρέβεζα Β΄, Πρακτικά του Δεύτερου Διεθνούς Συμποσίου για την Ιστορία και τον Πολιτισμό της Πρέβεζας (16-20 Σεπτεμβρίου 2009)*, επιστ. επιμ. Μαρίνα Βρέλλη-Ζάχου, Χρήστος Σταυράκος, επιμ. έκδοσης Νίκος Δ. Καράμπελας, Michael Stork, τ. Α΄, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων – Δήμος Πρέβεζας – Ίδρυμα Ακτία Νικόπολις, Πρέβεζα 2010, σ. 265-296· Ηλίας Βασιλάς, «Η μάχη της Νικοπόλεως και ο χαλασμός της Πρέβεζας, 12/24 Οκτωβρίου 1798», *Ηλίας Β. Βασιλάς. Απαντα*, επιμ. Νίκος Δ. Καράμπελας, Δήμος Πρέβεζας & Ίδρυμα Ακτία Νικόπολις, Πρέβεζα 2012, σ. 250-318, όπου περιγράφονται αναλυτικά τα της μάχης της Νικόπολης.

29. Χριστίνα Ε. Παπακώστα, «Κλέφτες και αρματολοί στην Πρέβεζα του 18ου αιώνα», *Πρέβεζα Β΄, Πρακτικά*, ό.π., τ. Α΄, σ. 257 [στο εξής Παπακώστα, «Κλέφτες και αρματολοί»].

30. Νικόλας Βερνίκος, *Βόνιτσα 1700-1800. Ιστορικά κείμενα*, τ. Α΄, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα 2012, σ. 453-454.

31. Ευγένιος Τάρλε, *Ο ναύαρχος Ουσακώφ στα Ιόνια νησιά*, μτφρ. Όλεγ Τσμπένκο, εκδ. Εκάτη, Αθήνα 2002· Oksana Snigovska – Andrii Malakhiti, «Ο ιστορικός ρόλος του Θεόδωρου Ουσακώφ και του στόλου της Μαύρης Θάλασσας της Ρωσικής αυτοκρατορίας στον αγώνα για την απελευθέρωση των Επτανήσων από τους κατακτητές (από ουκρανικές και ρωσικές πηγές)», *Κερκυραϊκά Χρονικά*, περ. Β΄, τ. 8 (2015) (= *Γ΄ Διεθνές Πανιώνιο Συνέδριο, Κέρκυρα, 30 Απριλίου – 4 Μαΐου 2014, Τα Πρακτικά, Ι. Ιστορία*), σ. 147-156. Για τις βλέψεις των Ρώσων στον χώρο του Ιονίου βλ. Σπυρίδων Σφέτας, «Η παρουσία των Ρώσων στα Επτάνησα (1779-1807): Όψεις της βαλκανικής πολιτικής της

πασά των Ιωαννίνων γράφοντας στον ειδικό απεσταλμένο της Ρωσίας στην Κωνσταντινούπολη, στρατηγό Tamara, τα ακόλουθα:

*Δεν πρέπει να συμπεραίνει κανείς ότι ο Αλή πασάς είναι εντελώς αφοσιωμένος στους Γάλλους· αυτός ο άνθρωπος είναι πονηρός και απεριόριστα δόλιος· προσπαθεί να απαλλαγεί από κάθε εξάρτηση ή να γίνει απόλυτος κυρίαρχος· είναι φανερό από τις ενέργειές του ότι είναι και θα είναι με το μέρος εκείνου που είναι ο ισχυρότερος.*³²

Δραττόμενος των ευκαιριών που δημιουργούνταν με την έλευση του ρωσοτουρκικού στόλου υπό τον Ουσακώφ και τον Καδίρ μπέη στα νερά του Ιονίου το 1798, ο Αλή έστειλε ένα σώμα στρατού υπό τον γιο του Βελλή, προκειμένου να συνδράμει στην κατάληψη της Κέρκυρας. Σκεφτόταν ότι, εάν ναυαγούσαν οι ρωσοτουρκικές επιχειρήσεις, καλό θα ήταν να έχει ένα στρατιωτικό έρεισμα στο βορειότερο νησί του Ιονίου, απέναντι από τις αλβανικές ακτές. Ένα χρόνο αργότερα, τον Μάιο του 1799, ο πασάς των Ιωαννίνων απηύθυνε επιστολή στους Αγιομαυρίτες με την οποία τους ζητούσε να μην παρέχουν καταφύγιο στους κλεφταρματολούς, ούτε να τους βοηθούν. «Να τους διώξετε, και στο τουφέκι να τους βάλετε και κανέναν να μην ματαζυγώσετε, κανέναν αυτών διά να γλυτώσει ο κόσμος τα κακά τους καμώματα», τους προέτρεπε ο Αλή. Παρά το γεγονός ότι ήταν σύμφωνος με αυτή του τη στάση και ο Ουσακώφ, οι κάτοικοι της Λευκάδας δεν άλλαξαν τη στάση τους απέναντι στους καταφεύγοντες στον τόπο τους.³³ Αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι ο συνολικός αριθμός των κλεφταρματολών που δραστηριοποιούνταν την εποχή αυτοί και έως τα τέλη των ναπολεόντειων πολέμων, υπολογίζονται σε 6.000 άτομα.³⁴

Ρωσίας από την άφιξη του Ušakov στα Επτάνησα μέχρι τη συνθήκη του Tilsit (1807)», *Κεφαλληνιακά Χρονικά* 10 (2005), σ. 457-484.

32. Βακαλόπουλος, *Η αναγέννηση του ελληνικού γένους*, σ. 611-612. Για τις επαφές του πασά με τον ρώσο ναύαρχο βλ. Godo, *Ali pascià*, σ. 123-127.

33. Παναγιώτης Χιώτης, *Σειρά ιστορικών απομνημονευμάτων της νήσου Ζακύνθου*, τ. Γ', *Ιστορία της Επτανήσου και ιδίως της Ζακύνθου από Βενετοκρατίας μέχρι της ελεύσεως των Άγγλων 1500-1816. Μετά παραρτήματος περί των συμπράξεων των Επτανησίων κατά τον ελληνικόν αγώνα του 1821*, εν τη Τυπογραφία της Κυβερνήσεως, Κέρκυρα 1863, σ. 792.

34. Panagiotis Stathis, «From Klephts and Armatoloi to Revolutionaries», *Ottoman Rule and the Balkans, 1760-1850. Conflict, Transformation, Adaptation. Proceedings of an International Conference Held in Rethymno, Greece, 13-14 December 2003*, ed. by Antonis Anastasopoulos and Elias Kolovos, University of Crete – Department of History and Archaeology, Rethymno 2007, σ. 173-174.

Η ρωσοτουρκική κυριαρχία στο Ιόνιο ήταν βραχύβια και το 1800 οδήγησε στη συγχρότηση της Επτανήσου Πολιτείας, κρατιδίου ημιαυτόνομου υπό τη σκέπη της Ρωσίας και της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.³⁵ Είναι η εποχή που τα προβλήματα του Αλή με τους Σουλιώτες αλλά και με πολλούς κλεφταρματολούς κορυφώνονται.³⁶ Τον πρώτο χρόνο της ίδρυσης της Πολιτείας οι διωκόμενοι Ηπειρώτες ικετεύουν τους Κερκυραίους γράφοντας στον κόμη Θεοτόκη να τους βοηθήσει στον αγώνα τους ενάντια στον πασά.³⁷ Την ίδια περίοδο στη Λευκάδα θα καταφύγουν άλλοι κλέφτες και αρματολοί, όπως ο Χρήστος Κατσικογιάννης, ο οποίος για πολλά χρόνια ήταν έμπιστος του Αλή.³⁸ Σε επιστολή που απευθύνεται στους σενατόρους των Κορυφών, στις 12 Απριλίου 1803, διαβάζουμε ότι τα «τέσσερα νησιά, Ζάκυνθος, Κεφαλληνία, Ιθάκη και Αγία Μαύρα έγιναν φωλιά και μεντένι των κλεπτών, και αφού κάμουν έξω άπειρα κακά και χασαράτια καταφεύγουν και φυλάττονται εις τα ίδια νησιά».³⁹ Ο πασάς των Ιωαννίνων αναζητούσε ένα τρόπο, προκειμένου να πιέσει τη διοίκηση της Πολιτείας, ώστε αυτή να συλλάβει και να παραδώσει στον Αλή τους εχθρούς του ή τουλάχιστον να τους απελάσει από τα εδάφη της. Οι Επτανήσιοι εξέδωσαν προκλάμες (προκηρύξεις), με τις οποίες καταδίκαιζαν τη δράση των οθωμανών υπηκόων που έφταναν στα νησιά.⁴⁰ Δύο συμφωνίες υπογράφηκαν μεταξύ του Αλή και της επτανησιακής Γερουσίας, το 1803 και το 1806, αλλά χωρίς αποτέλεσμα.⁴¹ Ο μοχλός πίεσης που εφάρμοσε ο Τεπελενλής, ήταν

35. *Επτάνησος Πολιτεία (1800-1807): τα μείζονα ιστορικά ζητήματα*, Γ.Α.Κ. – Αρχαία Νομού Κερκύρας, Κέρκυρα 2001· *Επτάνησος Πολιτεία (1800-1807). Το πρώτο ανεξάρτητο ελληνικό κράτος. Τα πρακτικά του Συνεδρίου «Επτάνησος Πολιτεία (1800-1807)»*, 200 χρόνια από την ίδρυσή της (1800-2000), Αργοστόλι, 28-31 Οκτωβρίου 2000, επιμ. Γ. Ν. Μοσχόπουλος – Γ. Σ. Μπάλλας, Αργοστόλι 2003 [στο εξής *Επτάνησος Πολιτεία (1800-1807). Το πρώτο ανεξάρτητο ελληνικό κράτος*].

36. Π. Γ. Ροντογιάννης, *Ιστορία της Λευκάδος*, τ. Β', Αθήνα 2006, σ. 160-164 [στο εξής Ροντογιάννης, *Ιστορία*].

37. Βακαλόπουλος, *Η αναγέννηση του ελληνικού γένους*, σ. 621.

38. Στο ίδιο, σ. 616 και 621· Παπακώστα, «Κλέφτες και αρματολοί», *passim*, όπου και παλαιότερη βιβλιογραφία.

39. Περικλής Ζερλέντης, *Συνθήκη Επτανησίων και Αλή πασά εν έτει 1803*, εκδ. οίκος Βασιλείου, Αθήνα 1921, σ. 23.

40. Γ.Α.Κ. – Αρχαία Νομού Λευκάδος, *Επτάνησος Πολιτεία, Διοίκηση, Προκηρύξεις – αποφάσεις ψηφίσματα*, φάκ. 6-9.

41. Εμμανουήλ Γ. Πρωτοφάλης, «Πολιτικά διαπραγματεύσεις και συνθήκαι μεταξύ Επτανήσου Πολιτείας και Αλή πασά (1800-1807)», *Πρακτικά Τρίτου Πανιωνίου Συνεδρίου*, 23-29 Σεπτεμβρίου 1965, τ. Α', επιμ. Φαίδων Κ. Μπουμπουλίδης – Μαρία Γ. Νυσταζοπούλου, Αθήνα 1967, σ. 329-352 και Ροντογιάννης, *Ιστορία*, σ. 149-156.

η επιβολή βαρύτατης φορολογίας στα επτανησιακά προϊόντα αλλά και στα πλοία που έπιαναν στα λιμάνια του και έφεραν τη σημαία της Πολιτείας. Συχνά συνέβαιναν βίαια επεισόδια και σύντομα εκτραχύνθηκαν οι σχέσεις των δύο κρατικών μορφωμάτων. Ο πασάς, τέλος, δεν δίστασε να κατασχέσει την ακίνητη περιουσία που κατείχαν κάτοικοι των Επτά Νησιών στην Πρέβεζα και στη Βόνιτσα. Τα ακίνητα αυτά είτε τα ιδιοποιούνταν ο ίδιος ο Αλή, είτε τα χάριζε σε Οθωμάνους. Με εντολή του πασά το 1809 στην Πρέβεζα μεταφέρθηκαν 50 οικογένειες Οθωμανών και προικίστηκαν με τις κατασχεθείσες περιουσίες των Επτανησίων.⁴²

Σουλιώτες και κλεφταρματολοί έστρεψαν τις αιτήσεις τους για βοήθεια και αλλού, στους Ρώσους και στους Γάλλους, αλλά μάλλον μάταια. Ευήκοα ώτα βρήκαν μόνο στον πρίγκιπα Γεώργιο Μοτσενίγο, απεσταλμένο των Ρώσων στην Επτάνησο Πολιτεία και μετέπειτα πρόεδρο της Γερουσίας. Ο Μοτσενίγος, όμως, έδρασε ως πρόσωπο χωρίς να καταφέρει να εξασφαλίσει την έγκριση των προϊσταμένων του και να τους βοηθήσει ουσιαστικά.⁴³ Ο Αλή για μία ακόμα φορά δεν άφησε την ευκαιρία να πάει χαμένη, όταν πληροφορήθηκε τις επαφές των Γάλλων με τους Σουλιώτες. Οι άνθρωποί του στην Πύλη άφησαν να διαρρεύσει, λοιπόν, ότι ένα γαλλικό πλοίο ερχόμενο από το Ιόνιο θα προσέγγιζε τα ηπειρωτικά παράλια για να φέρει πολεμοφόδια στους ανυπότακτους Ηπειρώτες.⁴⁴ Ο σουλτάνος, προκειμένου να αποτρέψει την έκρηξη μιας ακόμη επαναστατικής κίνησης, εξέδωσε φερμάνι με το οποίο ο Αλή θα έπρεπε να τιμωρήσει όλους αυτούς που στρέφονταν ενάντια στην Οθωμανική αυτοκρατορία και τους αξιωματούχους της.

Παράλληλα, ο Αλή έστειλε στην Κέρκυρα τον μητροπολίτη Ναυπάκτου και Άρτας Ιγνάτιο,⁴⁵ προκειμένου να συνδιαλεχθεί με τον Antonio Maria

42. Γεώργιος Α. Σιορόκας, *Η εξωτερική πολιτική του Αλή πασά των Ιωαννίνων. Από το Τίλσιτ στη Βιέννη*, Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών, Ιωάννινα 1999, σ. 298 [στο εξής Σιορόκας, *Η εξωτερική πολιτική του Αλή πασά*].

43. Σπυρίδων Δ. Λουκάτος, *Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η Επτάνησος Πολιτεία*, διδ. διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα 1959, σ. 45-47-Ροντογιάννης, *Ιστορία*, σ. 158-159.

44. Βακαλόπουλος, *Η αναγέννηση του ελληνικού γένους*, σ. 622.

45. Πρόκειται για ένα πρόσωπο που έπαιξε σημαντικό ρόλο στις σχέσεις του Αλή με τα Επτάνησα και εν πολλοίς τις διαμόρφωσε. Ο Ιγνάτιος υπήρξε ο καταλύτης για την υπογραφή της συνθήκης του 1803. Ο ρόλος του αναγνωρίστηκε τόσο από τον πασά όσο και από την επτανησιακή διοίκηση. Τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1807, ο μητροπολίτης, στο πλευρό του Ιωάννη Καποδίστρια και απέναντι στον πασά των Ιωαννίνων, θα συμβάλει στην οργάνωση της άμυνας της Λευκάδας και στην ανατροπή των οθωμανικών σχεδίων. Για τη ζωή και τη δράση του Ιγνατίου βλ. Πρωτοφάλης, *Ιγνάτιος*, passim. Ει-

Carpodistria και να βάλει ένα τέλος στα προβλήματα που είχε με την Επτάνησο Πολιτεία· ήθελε, πριν στραφεί στους Σουλιώτες, να έχει εξασφαλισμένα τα νώτα του. Πράγματι, τον Νοέμβριο του 1803 συνήφθη συνθήκη μεταξύ των δύο μερών: οι Επτανήσιοι υπόσχονταν να απομακρύνουν από τα εδάφη τους όλα τα κακοποιά στοιχεία και ο πασάς τους παραχώρησε σημαντικά εμπορικά και ναυτιλιακά προνόμια. Ένα μήνα αργότερα, τον Δεκέμβριο του 1803, το Σούλι έπεσε στα χέρια του Αλή και οι κάτοικοί του συνθηκολόγησαν.⁴⁶

Για μία ακόμα φορά οι ηττημένοι Ηπειρώτες αναζήτησαν καταφύγιο στα νησιά του Ιονίου. Τρεις χιλιάδες περίπου ψυχές έφτασαν στην Κέρκυρα και στους Παξούς. Τα νησιά, όμως, δεν άντεχαν την εγκατάσταση τόσων ανθρώπων, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί οξύτατο πρόβλημα στέγασης και σίτισης. Η κατάσταση οξύνθηκε και σε πολιτικό επίπεδο. Οι Σουλιώτες, φίλα προσκείμενοι στη Ρωσία, θα κληθούν από τον Λυμπεράκη Μπενάκη και τον Γεώργιο Μοτσενίγο να συνδράμουν στον αγώνα εναντίον του Αλή.⁴⁷ Ήδη ρώσοι απεσταλμένοι είχαν προσεταιριστεί οθωμανούς αξιωματούχους που έδρευαν στις περιοχές της Δυτικής Ελλάδας, με σκοπό να μπορούν να ελέγχουν την επεκτατική ορμή του πασά των Ιωαννίνων. Στη νέα πολιτική συγκυρία η Γαλλία επιλέγει να προσεγγίσει εκ νέου την Πύλη, ενώ οι ρωσοτουρκικές σχέσεις είχαν αρχίσει να διαταράσσονται σοβαρά, για να φτάσουμε στο 1806, οπότε και επήλθε η οριστική ρήξη.⁴⁸

Σύντομα ξεκίνησε ένα νέος πόλεμος μεταξύ των δύο αυτοκρατοριών. Για μία ακόμα φορά δίνεται η ευκαιρία στον Αλή να σχεδιάσει την προσάρτηση νέων εδαφών στην επικράτειά του. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι τότε το *de facto* κράτος –ένα κράτος υβρίδιο– του πασά των Ιωαννίνων περιλάμβανε την Πελοπόννησο, ολόκληρη σχεδόν τη Στερεά Ελλάδα, τμήμα της Εύβοιας και της Μακεδονίας, τη Θεσσαλία και δυτικά

δικότερα για τη συμμετοχή του στα γεγονότα της Λευκάδας βλ. Ροντογιάννης, *Ιστορία*, σ. 108-198.

46. Αλέξανδρος Δουμάς, *Αλή πασάς*, μετάφραση – επίμετρο Θόδωρος Κατσίκaros, εισαγωγή Claud Schopp, εκδ. Εστίας, Αθήνα 2002, σ. 122-131 και ειδικότερα 127-128, όπου παρατίθεται το κείμενο της «Ειρήνης και συγχώρεσης» του Βελή πασά, γιου του Αλή, με τους Σουλιώτες.

47. Βάσω Ψιμούλη, «Οι Σουλιώτες στα Επτάνησα», *Τα Ιστορικά*, τ. 20, τχ. 38 (Ιούλιος 2003), σ. 29-32 [στο εξής Ψιμούλη, «Οι Σουλιώτες»].

48. Για τις σχέσεις του Ναπολέοντα με την Οθωμανική αυτοκρατορία αυτή την περίοδο βλ. Édouard Driault, *Το Ανατολικό Ζήτημα. Από τις αρχές του ως τη Συνθήκη των Σεβρών*, μτφρ. Λίνα Σταματιάδη, εισαγωγή – σχόλια Ιάκωβος Ακτσόγλου, τ. Α', εκδ. Κάτοπτρο – Ιστορητής, Αθήνα 1997, σ. 228-251.

έφτανε στις ακτές του Ιονίου και της Αδριατικής, εξαιρώντας βεβαίως τα νησιά του Ιονίου και του Αιγαίου πελάγους. Είχε έκταση 3.800 τετραγωνικές λεύγες, ο πληθυσμός του ήταν περίπου 1.500.000 άνθρωποι, εκ των οποίων 40.000 σκληραγωγημένοι πολεμιστές, και τα ετήσια κρατικά έσοδα έφταναν τα 20.000.000 γρόσια.⁴⁹

Την άνοιξη του 1807 ο Αλή, βοηθούμενος σε τεχνικό επίπεδο από τους Γάλλους, αρχίζει να οχυρώνει καιρίες θέσεις στην ακαρνανική ακτή του Ιονίου απέναντι από τη Λευκάδα⁵⁰ και παρατάσσει στρατό.⁵¹ Οι Γάλλοι είχαν φροντίσει να τους χορηγήσουν πολεμοφόδια και κανόνια. Το σχέδιο του Αλή για την κατάλυση της Επτανήσου Πολιτείας και την κατάληψη των νησιών ξεκινούσε από τη Λευκάδα. Στο νησί κατέφθασαν, οργανωμένα αυτή τη φορά, κλεφταρματολοί από διάφορα μέρη της Ελλάδας, για να ενισχύσουν την άμυνα του νησιού, και ο Ιωάννης Καποδίστριας για να συντονίσει την κατάσταση. Είναι γνωστή η σύναξη των αρματολών υπό τον Καποδίστρια τον Ιούλιο του 1807 στου Μαγεμένου.⁵² Ένα ρώσικο τάγμα και τέσσερις λόχοι Σουλιωτών υπό τον Περραιβό κράτησαν τον Αλή μακριά από την Αγία Μαύρα.⁵³ Η οριστική κατάρρευση του ονείρου του για

49. Αρς, *Η Αλβανία και η Ήπειρος*, σ. 695 και 732.

50. Γιώργος Σμύρης, «Η αμυντική οργάνωση των παραλίων της Ακαρνανίας την περίοδο των ναπολεόντειων πολέμων», *Β' Διεθνές Ιστορικό και Αρχαιολογικό Συνέδριο Αιτωλοακαρνανίας, Αγρίνιο, 29-31 Μαρτίου 2002, Πρακτικά*, τ. Β', εποπτεία – διεύθυνση Αθανάσιος Παλιούρας, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού, Αγρίνιο 2004, σ. 879-900.

51. Γενικά για τα γεγονότα του 1807 βλ. Χρήστος Π. Μπαλδύγλου, «Η οικονομική πολιτική του Ιωάννου Καποδίστρια ως γραμματέα Επικρατείας της Επτανήσου Πολιτείας», *Επτάνησος Πολιτεία (1800-1807). Το πρώτο ανεξάρτητο ελληνικό κράτος*, σ. 212-214 και Δημήτρης Αρβανιτάκης, «Οι επιστολές του 1807: Πού τέμνεται ο λόγος της Ιστοριογραφίας με το λόγο των τεκμηρίων;», *Πρακτικά ΙΔ' Συμποσίου, Οι αφανείς της λευκαδίτικης ιστορίας, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Λευκάδας – Γιορτές Λόγου και Τέχνης, Λευκάδα 3-5 Αυγούστου 2009*, επιμ. Θ. Π. Κατωπόδης – Τ. Ε. Σκλαβενίτης, Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Αθήνα 2010, σ. 128-129, 133-141, όπου συγκεντρωμένη η παλαιότερη βιβλιογραφία [στο εξής Αρβανιτάκης, «Οι επιστολές του 1807»].

52. Σπυρίδων Βλαντής, *Δράσις του Ιωάννου Καποδίστρια εν Λευκάδι, 1807*, Αθήνα 1940· Δημοσθένης Α. Κουνιάκης, «Ο Καποδίστριας και η συγκέντρωση των αρματολών στου Μαγεμένου στη Λευκάδα τον Ιούλιο του 1807», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών 1* (1971), σ. 20-32· Ελένη Ε. Κούκου, «Ο Ι. Καποδίστριας και το πρώτο πανόνιο και πανελλήνιο ενωτικό κίνημα στη Λευκάδα το 1807», *Πολιτισμικές επαφές στα Επτάνησα και αναμεταδόσεις στον υπόλοιπο ελλαδικό χώρο, 16ος-20ός αι.*, *Πρακτικά Β' Συνεδρίου «Επτανησιακού Πολιτισμού»*, Λευκάδα, 3-8 Σεπτεμβρίου 1984, επιμ. έκδοσης Χρίστος Σολδάτος, Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Αθήνα 1984, σ. 296-309, όπου και προγενέστερη βιβλιογραφία.

53. Ψιμούλη, «Οι Σουλιώτες», σ. 33.

προσάρτηση των νησιών του Ιονίου, όμως, ήλθε στο τέλος του καλοκαιριού του 1807. Με τη συνθήκη του Τιλσίτ τα νησιά παραχωρούνταν στους συμμάχους του πασά, τους Αυτοκρατορικούς Γάλλους του Ναπολέοντα.⁵⁴

Οι Σουλιώτες αυτή τη φορά επέλεξαν τη συνεργασία με τους Γάλλους και ένα τάγμα υπό τον Τζαβέλλα έδρευε πια στη Λευκάδα, με κύριο έργο του τη συλλογή πληροφοριών για τις κινήσεις του Αλή, τον οποίο οι Γάλλοι είχαν πάψει να εμπιστεύονται, καθώς ο πασάς βρισκόταν στο απόγειο της ακμής του και οι Άγγλοι είχαν ήδη στρέψει το ενδιαφέρον τους στο Ιόνιο και τις ηπειρωτικές ακτές.⁵⁵ Οι τελευταίοι λογάριαζαν ότι, εάν μπορούσαν να οικειοποιηθούν τις περιοχές αυτές ή στη χειρότερη περίπτωση εάν μπορούσαν να εξασφαλίσουν την αγαστή συνεργασία του Αλή, θα μπορούσαν να αναχαιτίσουν με ευκολία πιθανή προσπάθεια εξάπλωσης της Ρωσίας στα Βαλκάνια. Ο Αλή, πάλι, υπολόγιζε ότι με τη συνδρομή αυτή τη φορά των Άγγλων⁵⁶ θα μπορούσε να κατακτήσει τα επτά νησιά χρησιμοποιώντας ως μοχλούς πίεσης αφενός την άρνηση ανεφοδιασμού των νησιών, κυρίως με σιτηρά και ξυλεία, αφετέρου την επιβολή εκ νέου υπερβολικά υψηλής φορολογίας σε εμπορεύματα και επτανησιακά πλοία.⁵⁷

Οι Άγγλοι, όμως, αφού πρώτα συνομολόγησαν συμμαχία με την Πύλη,

54. Ermanno Lunzi, *Della Repubblica settinsulare, Tipi Fava e Caragnani, Bologna* 1863 σ. 224-226 και Γεώργιος Σιορόκας, «Ο Αλή πασάς και οι αυτοκρατορικοί Γάλλοι», *Δωδώνη* 3 (1974), σ. 275-334. Ειδικότερα για τη Λευκάδα βλ. Ελένη Γιαννακοπούλου, «Οι Γάλλοι αυτοκρατορικοί στη Λευκάδα: Τα στοιχεία δύο γαλλικών υπομνημάτων (1808)», *Πρακτικά Δ' Συνεδρίου Επτανησιακού Πολιτισμού (Λευκάδα, 8-12 Σεπτεμβρίου 1993)*, Από την τοπική ιστορία στη συνολική: το παράδειγμα της Λευκάδας, 15ος-19ος αι., Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Αθήνα 1996, σ. 361-392.

55. Ψιμούλη, «Οι Σουλιώτες», σ. 35.

56. Ήδη από το 1803 είχε εγκατασταθεί στα Ιωάννινα μόνιμη αγγλική αντιπροσωπία και ένα χρόνο αργότερα έφτασε και ο διπλωμάτης David Richard Morier. Για την αγγλική διπλωματική παρουσία στην πρωτεύουσα της Ηπείρου βλ. Fleming, *Αλή πασάς*, σ. 124-125, 169-183. Πρώτος πρόξενος της Αγγλίας στην Ήπειρο το 1803 ορίστηκε ο John Philip Morier, αδελφός του David· Νίκος Δ. Καράμπελας, «William Goodison και Richard Burgess. Δύο λιγότερο γνωστοί περιηγητές στην Πρέβεζα και τη Νικόπολη», *Πρεβεζάνικα Χρονικά* 47-48 (2011), σ. 185. Για τους άγγλους διπλωμάτες στην αυλή των Ιωαννίνων βλ. και Ελένη Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, «Οψεις της εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής του Αλή πασά», *Ο Ερασιστής* 19 (1993), σ. 136-187. Ειδικότερα για τον William Leake βλ. και Σπύρος Π. Αραβαντινός, *Ιστορία Αλή πασά του Τεπελενλή*, εκ του τυπογραφείου των καταστημάτων Σπυρίδωνος Κουσουλίνου, Αθήνα 1895, σ. 210· Καράμπελας, «Ο Άγγλος λοχαγός», σ. 167-170. Για το αγγλικό προξενείο στην Πρέβεζα βλ. Καράμπελας, «William Goodison και Richard Burgess», *ό.π.*, σ. 185-189.

57. Σιορόκας, *Η εξωτερική πολιτική του Αλή πασά*, σ. 110.

τον Ιανουάριο του 1809, έφτασαν στα νερά του Ιονίου το φθινόπωρο του ίδιου χρόνου και μέσα στους επόμενους δώδεκα μήνες κατέλαβαν τα Επτάνησα πλην της Κέρκυρας.⁵⁸ Το όνειρο της κατάκτησης του Ιονίου έπαψε οριστικά για τον φιλόδοξο πασά. Οι Σουλιώτες, πολλοί κλεφταρματολοί αλλά και έλληνες στρατιωτικοί, μετέπειτα πρωταγωνιστές στην Επανάσταση του 1821, για μία ακόμα φορά αναζήτησαν καταφύγιο στο Ιόνιο.⁵⁹

Ο Αλή θα συνεχίσει να παρενοχλεί και να πιέζει τους Επτανησίους, όπου και όπως μπορεί. Ο γάλλος πρόξενος στα Ιωάννινα Πουκεβίλ, το 1810, ύστερα από άοκνες προσπάθειες, κατάφερε να εξευμενίσει κάπως τον πασά που έπνεε τα μένεα εναντίον των Ιονίων, και να ελευθερώσει Λευκαδίτες που βρισκόταν στις φυλακές του Αλή. Παράλληλα, τον έπεισε να ματαιώσει και την κατασκευή ενός φρουρίου απέναντι από την Αγία Μαύρα. Τα Στροφάδια και ο Κάλαμος, όμως, δεν είχαν την ίδια τύχη και βίωσαν την οργή του πασά: κατέλαβε τα πρώτα και λεηλάτησε τον δεύτερο.⁶⁰ Ένα χρόνο αργότερα, το 1811, ο Καποδίστριας, που είχε επιστρέψει στη Ρωσία, συντάσσοντας το «Ύπόμνημα για τη σημερινή κατάσταση των Ελλήνων» έγραφε ότι ο Αλή, έχοντας συγκεντρώσει τεράστια δύναμη στα χέρια του, ήταν ο μοναδικός άνθρωπος που θα μπορούσε να ενώσει τους κατοίκους του κράτους του (Έλληνες και Αλβανούς) και «να τους οδηγήσει στις μεγάλες πράξεις». Για τον λόγο αυτό, και εάν η Ρωσία επιθυμούσε να πραγματοποιήσει τα σχέδιά της στη βαλκανική χερσόνησο, θα έπρεπε να προσεγγίσει και πάλι τον πασά των Ιωαννίνων.⁶¹

Στα χρόνια που μεσολαβούν έως το 1815, ο πασάς των Ιωαννίνων υπονομεύει με κάθε τρόπο τους Γάλλους και παράλληλα πλήττει τα εμπορικά τους συμφέροντα επιβάλλοντάς τους βαρύτατη φορολογία. Η φιλιά με τη Ρωσία έχει πια χαθεί, ενώ οι σχέσεις με τους Άγγλους είναι ευμετάβλητες.⁶²

Το 1815 είναι ένα κομβικό έτος για την ιστορία των Επτανήσων αλλά και ολόκληρης της Ευρώπης. Νέοι συσχετισμοί δυνάμεων, νέοι πρωταγωνιστές στο προσκήνιο και αλλαγή ρόλων. Ο Ναπολέων είχε εξαφανιστεί πια από το πολιτικό προσκήνιο και μετά το συνέδριο της Βιέννης οι Γάλλοι αποχώρησαν από τα Επτάνησα: τα τελευταία πέρασαν στα χέρια των Άγ-

58. Ψιμούλη, «Οι Σουλιώτες», σ. 37.

59. Βακαλόπουλος, *Η αναγέννηση του ελληνικού γένους*, σ. 728.

60. Σιορόκας, *Η εξωτερική πολιτική του Αλή πασά*, σ. 73, 92, 303-304.

61. *Η Ρωσία και τα πασαλίγια*, σ. 218-221, 235-236. Γρίγκορι Αρς, *Ο Ιωάννης Καποδίστριας στη Ρωσία*, εκδ. Ασίνη, Αθήνα 2015, σ. 80 [στο εξής Αρς, *Ο Ιωάννης Καποδίστριας*].

62. Σιορόκας, *Η εξωτερική πολιτική του Αλή πασά*, σ. 102.

γλων.⁶³ Η κεντρική οθωμανική διοίκηση ισχυροποιήθηκε και οι οθωμανοί τοπάρχες –μεταξύ άλλων και ο Αλή πασάς– άρχισαν να αποδυναμώνονται. Ο Τεπελενλής θα επαναπροσδιορίσει την πολιτική του ως προς τις ευρωπαϊκές δυνάμεις στην προσπάθειά του να διαφυλάξει ένα τμήμα της αλλοτινής του ισχύος. Η Πύλη φαίνεται να επιθυμεί να τον εξαφανίσει και οι Άγγλοι δεν φαίνονται πρόθυμοι να τείνουν χείρα βοηθείας.⁶⁴

Πέρα από την πολιτική και τη διπλωματία, η καθημερινή ζωή, η γαστρονομία αλλά και η τέχνη συνέδεσαν τον Αλή πασά με τα Επτάνησα και κυρίως με τη Λευκάδα. Το 1803, όταν οι κάτοικοι του νησιού αισθάνονταν την απειλητική του ανάσα δίπλα τους, ο πρύτανης του νησιού Άννινος ζήτησε από τον Μουχτάρ πασά, γιο του Αλή, να στείλει τον γιατρό του, καθώς ο signor Settini, σύζυγος της Άννας Γιούργα, ήταν σοβαρά άρρωστος.⁶⁵ Εννέα χρόνια αργότερα, ο βεζίρης Αλή πασάς με επιστολή του στον άγγλο διοικητή της Λευκάδας Combe, ζητούσε ο signor Settini να ξοφλήσει το χρέος του στον Αναγνώστη Μανόπουλο, οθωμανό υπήκοο.⁶⁶

Στις αρχές του 19ου αιώνα ένα πολύτιμο δώρο φέρεται να έφτασε στα χέρια του πασά των Ιωαννίνων, ένα διττά πολύτιμο δώρο. Κάποιος από τους στρατηγούς του, ο Μπεκίρ Τζογαδούρης ή ο Βελή Γκέκας, αγόρασαν στη Λευκάδα ένα σπαθί και του το δώρισαν –είναι γνωστή η αγάπη του πασά για τα όπλα και η πλούσια συλλογή του.⁶⁷ Το σπαθί αυτό φέρεται να ανήκε

63. Domna Dontas, «Les Îles Ioniennes: la Convention de 1800 et le Traité de 1815», *Balkan Studies* 40.2 (1999), σ. 272-279. Γενικά για τη συμμετοχή του Καποδίστρια στο συνέδριο της Βιέννης και την τύχη των επτά νησιών βλ. Πολυχρόνης Ενεπεκίδης, *Ρήγας – Υψηλάντης – Καποδίστριας*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1965, σ. 181-190· Ελένη Ε. Κούκκου, *Ιστορία των Επτανήσων. Από το 1797 μέχρι την Αγγλοκρατία. Πρώτες διπλωματικές ενέργειες του Ιωάννου Καποδίστρια*, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα 1999, σ. 197-211· Lorenzo Amberg, «Ο Καποδίστριας, πρωταγωνιστής με κομβικό ρόλο στην ιστορία της Ελβετίας (1813-1815)», *Ο κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας. Κριτικές προσεγγίσεις και επιβεβαιώσεις*, επιμ. Γιώργος Γιωργής, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 2014, σ. 168-170· Αρς, *Ο Ιωάννης Καποδίστριας*, σ. 107-116.

64. Αρς, *Η Αλβανία και η Ήπειρος*, σ. 317-320, 347.

65. Αρβανιτάκης, «Οι επιστολές του 1807», σ. 150. Γενικά για την οικογένεια Σετινίη βλ. Έφη Αργυρού, «Το αρχοντολόι στη βενετική επικράτεια: Γυναικεία οπτική μιας αρχοντικής οικογένειας», *Τα Ιστορικά*, τ. 30, τχ. 59 (Δεκέμβριος 2013), σ. 416-441.

66. Γ.Α.Κ. – Αρχαία Νομού Λευκάδος, *Βρετανική προστασία, Διοίκηση, Αλληλογραφία*, φάκ. 10.

67. Ο περιηγητής Lyman ξεναγήθηκε στον χώρο, όπου ο πασάς φύλαγε «εκατό τουφέκια και πιστόλια ... πολυάριθμα σπαθιά με καταστολισμένα θηκάρια ... τέσσερα ζευγάρια γαλλικά κυάλια»· βλ. *Ο Αλή πασάς όπως τον γνώρισα. Οι μαρτυρίες δύο ταξιδιωτών*, εισαγωγή Ιόλη Βιγγοπούλου, εκδ. Ισνάφι, [Ιωάννινα 2006], σ. 127-128 [στο

στον καπετάν Αγγελή Σουμίλα, ο οποίος πρόσφερε τις υπηρεσίες του στον βενετό αρχιστράτηγο Morosini τόσο στην κατάληψη της Λευκάδας όσο και στην εκστρατεία του στον Μοριά.⁶⁸ Ο Βαλαωρίτης γράφει για το σπαθί:

ενομίζετο ότι τούτο είχε προς τους άλλους την δύναμιν να διαλύη τας επιδέσεις και να ουδετερώνη την ενέργειαν των πονηρών πνευμάτων.⁶⁹

Επρόκειτο για ένα ιδανικό δώρο για τον δεισιδαίμονα βεζίρη.

Σε μία από τις επισκέψεις του Αλή στην Πρέβεζα, και συγκεκριμένα το 1810, ο πασάς θέλησε να παραθέσει ένα γεύμα προς τιμή του άγγλου στρατηγού σερ Τζον Όσβαλντ, λίγο μετά την κατάκτηση της Λευκάδας από τους Άγγλους. Ο πασάς ήθελε το γεύμα του να έχει ευρωπαϊκό αέρα. Για τον λόγο αυτό κάλεσε ειδικά από τη Λευκάδα επί πληρωμή ένα μάγειρα με το βοηθό του –δυστυχώς η πηγή δεν διέσωσε τα ονόματά τους–, οι οποίοι μαγείρευαν «δέκα ζευγάρια πιτσούνια από την Αγιαμάβρα, σαβογιάρδους, χαβιάρι και παπιά ζευγάρια εννέα», τα οποία συνόδευσαν με κρασί μαρσάλα.⁷⁰

Ο Αλή πασάς και τα Επτάνησα «συναντήθηκαν» όχι μόνο στην πολιτι-

εξής Ο Αλή πασάς όπως τον γνώρισα]. Και ο ίδιος ο Ναπολέων είχε στείλει ως δώρο στον Αλή μία καραμπίνα: Godo, *Ali pascià*, σ. 192. Πέρα από τα δώρα που δεχόταν ο πασάς, είναι γνωστό ότι αγόραζε και ο ίδιος όπλα, όπως παραδείγματος χάριν το σπαθί του Καρόλου του ΙΒ΄, που το είχε αγοράσει από τον Γουστάβο της Σουηδίας με αυτό είχε νικήσει τους Ρώσους, Godo, *Ali pascià*, σ. 255.

68. Cristina E. Papakosta, «From *Armatolos* to *Cavaliere di San Marco*: Aggelis Sumillas (Seventeenth to Eighteenth Centuries)», *Social and Political Elites in Eastern Central Europe (15th-18th Centuries)*, ed. by Cristian Luca, Laurențiu Rădvan and Alexandru Simon, with a Foreword by Martyn Rady, School of Slavonic and East European Studies – UCL, London 2015, σ. 213-221.

69. Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, *Αθανάσης Διάκος – Αστραπόγιαννος*, εκδίδονται υπό Παύλου Λάμπρου, τύπος Χ. Νικολαΐδου Φιλαδελφείως, Αθήνα 1867, σ. 166.

70. *Αρχείο Αλή πασά Γενναδείου Βιβλιοθήκης*, ό.π., τ. Β΄, 1809-1817, Αθήνα 2007, σ. 138-140. Πβ. και Παναγιώτης Μιχαηλάρης, «Η ιταλική παρουσία στην αυλή του Αλή πασά (τέλη 18ου – αρχές 19ου αιώνα)», *L'Adriatico: incontri e separazioni (XVII-XIX secolo)*, *Atti del Convegno Internazionale di Studi, Corfù, 29-30 aprile 2010*, a cura di Francesco Bruni e Chrysta Maltezu, Venezia – Atene 2011, σ. 135. Ο πασάς συνήθιζε να δεξιώνεται τους άγγλους αξιωματικούς από τη Λευκάδα, όταν αυτοί επισκέπτονταν την Πρέβεζα: βλ. για παράδειγμα Καράμπελας, «Ο Δανός αρχαιολόγος», σ. 24-25. Ο περιηγητής Lyman μας περιγράφει ένα ακόμα δείπνο, το οποίο τους παρέθεσε ο πασάς την άνοιξη του 1819 στο σεράι του στα Ιωάννινα. Ο Αλή πρόσφερε στους φιλοξενούμενους του αρνίσιο κρέας, ψάρια, τυριά, ρυζόγαλο και άφθονο κρασί καλής ποιότητας: βλ. *Ο Αλή πασάς όπως τον γνώρισα*, σ. 87-88. Ο ίδιος περιηγητής μάς παραδίδει την περιγραφή ενός ακόμα δείπνου στην αυλή του πασά: βλ. *στο ίδιο*, σ. 101-102.

κή και στον πόλεμο αλλά και στην τέχνη, αποτελώντας έμπνευση τόσο για τη θρησκευτική όσο και την κοσμική. Σε φορητή, μεγάλου σχήματος, εικόνα του αγίου Γερασίμου, η οποία απόκειται στη Συλλογή Μεταβυζαντινών Εικόνων, στη Δημόσια Βιβλιοθήκη Λευκάδας, απεικονίζεται ένα επεισόδιο σχετικό με την πολιορκία του νησιού από τον πασά των Ιωαννίνων. Στο κάτω μέρος της εικόνας εικονίζεται το φρούριο του Αλεξάνδρου, το οποίο κατασκευάστηκε προκειμένου να ανακόψει τις επεκτατικές βλέψεις του Αλή. Στο βάθος δεξιά διακρίνεται η κανονιοφόρος της Επτανήσου Πολιτείας, η οποία διατάχθηκε στις 17 Οκτωβρίου 1806 να αγκυροβολήσει στον διάυλο και να βοηθήσει την άμυνα των Λευκαδίων.⁷¹

Τέλος, το ωραιότερο ίσως πορτραίτο του Αλή σε ώριμη ηλικία φιλοτεχνήθηκε από έναν εκ των σημαντικότερων επτανησίων ζωγράφων. Ο Σπυρίδων Βεντούρας, που γεννήθηκε στη Λευκάδα και σπούδασε στη Βενετία, ζωγράφησε το 1818 το πορτραίτο του πασά.⁷² Ο πασάς πόζαρε για τον ζωγράφο στην Πρέβεζα, όπου τον συνάντησε με τη μεσολάβηση του επίσης λευκαδίτη Μαρίνου Λάζαρη. Βεβαίως, όπως κάθε σχέση με τον Τεπελενλή ελλόχευε περιπέτειες και κινδύνους, έτσι και αυτή του Βεντούρα έφτασε μέχρι τα δικαστήρια και η παράδοση θέλει το πορτραίτο του πασά πέρα από τον καμβά να κόσμησε και πήλινα δοχεία νυκτός.⁷³

71. Η απόσυρση των οθωμανικών δυνάμεων και η σωτηρία της Λευκάδας αποδόθηκε σε θαύμα του αγίου Γερασίμου της Κεφαλονιάς. Σε ανάμνηση του θαύματος αυτού στις 12 Μαρτίου 1808 παραγγέλθηκε η εικόνα· Ευγενία Δρακοπούλου, «Θρησκευτική τέχνη στην Αιτωλοακαρνανία και τη Λευκάδα με αφιετηρία το έργο του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών “Ελληνικές Ζωγράφοι μετά την Άλωση”», *Πρακτικά Ημερίδας «Το αρχαιολογικό έργο της Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων στην Αιτωλοακαρνανία και την Λευκάδα»*, επιμ. Ιωάννης Π. Χουλιαράς, Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού – 22η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, Ναύπακτος 2014, σ. 53-54. Πβ. και Ιωάννης Ζαμπέλης, «Ο άγιος Γεράσιμος και η διάσωση της Λευκάδας από την επίθεση του Αλή πασά (1807)», *Ψήγματα τοπικής ιστορίας της Λευκάδας*, Λευκάδα 2005, σ. 82-98.

72. Για τη ζωή και τα έργα του ζωγράφου βλ. Πάνος Γ. Ροντογιάννης, *Η χριστιανική τέχνη στη Λευκάδα* [= *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών* 3 (1973), Αθήνα 1974, σ. 379-399]. Ντενίζ-Χλόη Αλεβίζου, «Συγγενικές και κοινωνικές σχέσεις ζωγράφων της Επτανησιακής σχολής της ζωγραφικής: Λευκάδα 18ος-19ος αιώνας», *Επετηρίς Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών* 12 (2009-2011), σ. 139-140, 146-150, όπου και προγενέστερη βιβλιογραφία. Ο Βεντούρας φιλοτέχνησε τρεις ακόμα προσωπογραφίες, εκ των οποίων η μία ακόμα θεωρείται ότι απεικονίζει τον Αλή πασά και πάλι σε ώριμη ηλικία· βλ. Ροντογιάννης, *ό.π.*, σ. 397.

73. Δέσποινα Θεμέλη-Κατηφόρη, «Ο Σπυρίδων Βεντούρας και η αντιδικία του με τον Αλή πασά», *Επτανησιακή Πρωτοχρονιά* 1 (1960), σ. 203-215. Για τα της δίκης βλ. και Γ.Α.Κ. – Αρχεία Νομού Λευκάδος, *Δικαστικά*, Tribunal di Pace (Ειρηνοδικείο), Απο-

Ο βίος και η πολιτεία του Αλή Τεπελενλή, ανθρώπου των καιρών του, κουρσάρου της στεριάς, πασά των Ιωαννίνων, του μουσουλμάνου Βοναπάρτη, του λιονταριού της Ηπείρου, του πεφωτισμένου ηγεμόνα, έγινε διαχρονικός θρύλος, απασχόλησε την ευρωπαϊκή –και όχι μόνο– ιστοριογραφία, τη λογοτεχνία, την τέχνη αλλά και τη δραματουργία. Σήμερα εστιάσαμε το βλέμμα μας στις σχέσεις του με τα Επτά νησιά του Ιονίου αλλά και πάλι ελάχιστες όψεις τους μπορέσαμε να προσεγγίσουμε. Καθώς νέες αρχαικές πηγές έρχονται στο φως, η μελέτη του πασά και της εποχής συνεχώς εξελίσσεται και θα πρέπει να περάσει αρκετό ακόμα νερό στον μύλο του χρόνου, προτού μπορέσουμε να ισχυριστούμε ότι έχουμε συμπληρώσει το μωσαϊκό της προσωπογραφίας του.

φάσεις, φάκ. 8, φφ. 25r-29r, 31v-32v και φάκ. 64, φφ. 22r-v, 33r-v στο ίδιο, *Δικαστικά*, Tribunal di Pace (Ειρηνοδικείο), *Συμβιβασμοί*, φάκ. 4, φφ. 21v-22r ό.π., *Δικαστικά*, Tribunal Civile (Πρωτοδικείο), *Εμφανίσεις – καταθέσεις*, φάκ. 33, φφ. 79r-v.